

HET GELOOF REINIGT HET HART

door

ALEXANDER COMRIE

ALEXANDER COMRIE

Alexander Comrie werd geboren op 16 december 1706 in Perth, Schotland, als zoon van een Schotse procureur, Patrick Comrie, en Rachell Vause. Om onbekende redenen is hij kort vóór zijn twintigste levensjaar naar Nederland gekomen, om in Rotterdam werkzaam te zijn in de handel. Er is een vermoeden dat zijn vader hem voor de dienst des Woords had bestemd, maar mogelijk niet de kosten van zijn opleiding heeft kunnen dragen. De koopman bij wie Comrie op kantoor werkte, ontdekte dat Comries belangstelling echter niet op de handel, maar op het predikambt was gericht. Samen met enkele vrienden heeft hij het toen mogelijk gemaakt dat Comrie theologie kon gaan studeren.

Vanaf 1729 studeerde hij in Groningen en vanaf 1733 in Leiden. In 1734 promoveerde hij daar in de filosofie.

Op 1 mei 1735 werd hij bevestigd tot predikant van Woubrugge, waar hij bijna 40 jaar gestaan heeft, ondanks zeven beroepen naar elders. Hij ging met emeritaat in 1773, en is een jaar later in Gouda gestorven. Daar is hij ook begraven in de St. Janskerk.

In Woubrugge trouwde hij in 1737 met Johanna de Heyde die hem na een jaar reeds ontviel op de leeftijd van 28 jaar. Hij hertrouwde in 1741 met Maria van der Pijll. Ook zij stierf (1764), waarna hij in 1766 hertrouwde met Catharina de Reus, die hem 35 jaar heeft overleefd.

In zijn jonge leven heeft Alexander Comrie sterk de invloed ondergaan van predikers als Ebenezer en Ralph Erskine, en Thomas Boston. Deze invloed is hem zijn hele leven bijgebleven, ook in zijn theologie.

Comrie is al in zijn eigen tijd zeer bekend geworden, voornamelijk door de geschriften die hij publiceerde. Hij was daarin tolk van de velen die bezwaren hadden tegen de geest van verlichting en tolerantie die aan de universiteiten begon te heersen, en ook in de prediking merkbaar werd. Vooral keerde hij zich tegen hen die het ontvangen van het heil afhankelijk stelden van de daad van het geloof. Hij voerde hiertegen aan dat dit nu juist de ziel was van de leer der remonstranten en dat wij door de genáde van het geloof Christus worden ingelijfd, en niet door de daad van het geloof.

Comrie was in de kringen van de achttiende-eeuwse gereformeerden een zeer geliefd en veel gelezen schrijver. In zijn gemeente Woubrugge werd hij zeer geacht als herder en leraar, niet zozeer door zijn ijver in het huisbezoek, maar doordat hij zeer veel zorg besteedde aan zijn preken. Een groot aantal daarvan is ook in druk verschenen.

“Comrie behoorde tot de beste predikers van zijn tijd. Zijn preken waaraan hij veel studie besteedde, vervielen niet in de fouten van zijn meeste tijdgenoten, maar waren praktisch en doorzichtig, zonder platheid en vertoon van geleerdheid” (Christelijke Encyclopedie, deel 2).

Bron: Biografisch Lexicon voor de geschiedenis van het Nederlandse Protestantisme, deel 3, pg. 76-78.

De preek die u hierbij wordt aangeboden, is herschreven in de taal en stijl van het hedendaagse Nederlands uit het boek “Verhandeling van eenige eigenschappen des zaligmakenden geloofs” (1744). Het is de derde preek uit het boek. De preek werd eerder uitgegeven in de Reveilserie als nr. 77 (september 1971), maar is geheel opnieuw hertaald.

-.-.-.-.-

HET GELOOF REINIGT HET HART

door

ALEXANDER COMRIE

*“... gereinigd hebbende hun harten door het geloof”.
Handelingen 15:9b*

Inleiding

‘Het Koninkrijk der hemelen is gelijk aan een zuurdesem, dat een vrouw nam, en in drie maten meel verborg, totdat het geheel gezuurd was’, zegt Jezus in Mattheüs 13:33. Onze bedoeling, geliefden, is niet om u allemaal te vertellen wat deze en gene ter verklaring van deze gelijkenis gezegd hebben. Maar voor ons doel is het voldoende te weten dat wij hier onder het Koninkrijk der hemelen Gods genadewerk verstaan of Zijn Koninkrijk dat Hij in de ziel van elke begenadigde opricht. Zo is het Koninkrijk der hemelen niets anders dan het genadeleven dat elke gelovige ondervindt, als hij door de onweerstaanbare werking van de Geest van dood levend gemaakt wordt. Dit wordt vergeleken met een zuurdesem, dat een vrouw nam en in drie maten meel verborg totdat het geheel gezuurd werd. Het beeld dient om aan te tonen dat dit genadeleven in alle vermogens van de ziel doordringt, opdat Gods beeld in elk daarvan zal worden opgericht.

Toegepast op onze tekst houdt dit in dat de apostel hier met zoveel woorden aantoont, dat wanneer het geloof het hart reinigt – dus als zo’n zuurdesem verborgen ligt in al de vermogens van de ziel – het die zielsvermogens geheel en al naar Gods beeld verandert.

Wat de samenhang van het tekstgedeelte betreft, zien we dat er in het eerste gedeelte van ons hoofdstuk door valse broeders in de gemeente van Antiochië een ernstige twist was ontstaan. Om het vuur van deze twist te doven reisden Paulus, Barnabas en enkele andere broeders naar Jeruzalem om de kwestie daar bekend te maken en de uitspraak van de Kerk hierin te horen (vers 1-3). Als zij in Jeruzalem gekomen zijn, leggen zij de kwestie van het geschil voor aan deze eerste kerkelijke vergadering (vers 4-6). Daarop spreekt Petrus in deze vergadering, waarbij hij aantoont dat het onredelijk zou zijn een juk of last op de heidenen te leggen, omdat God hun Zijn uitnemende genade betoond had door de prediking van Petrus.

In onze tekst gaat het dus om de beschrijving van een uitnemende weldaad van God aan de heidenen. Wij letten hierbij op enkele punten:

1. De weldaad zelf, namelijk de reiniging van hun harten.
2. De wijze waarop deze weldaad tot stand kwam, want God deed dit door het geloof.

De verklaring van de tekst

1.

Hier willen we spreken over de weldaad die bewezen werd aan de heidenen die bekeerd werden. Hun harten waren immers gereinigd.

Wat gereinigd werd, waren dus hun *harten*. Onder het hart verstaan we in letterlijke zin dat voorname, edele en voortreffelijke deel van het menselijke lichaam, dat God in het inwendige geplaatst heeft om de oorsprong en onderhouder van het lichamelijke leven te zijn. Dit gebeurt door het ontvangen van het bloed uit alle delen van het lichaam en het weer uitstorten daarvan door het hele lichaam heen. Maar in figuurlijke zin wordt daaronder de gehele ziel van de mens verstaan; de ziel die een redelijke zelfstandigheid is, met verstand, wil en oordeelsvermogen begiftigd. Dit zien wij terug in Gods rechtvaardige eis: ‘Mijn zoon! geef Mij uw hart’ (Spreuken 23:26). Soms worden met het hart *de vermogens van de ziel* bedoeld, zoals nu eens het verstand, dan weer de wil, en ook het geheugen. Het verstand wordt bedoeld in de tekst: ‘Het hart des mensen overdenkt zijn weg, maar de HEERE bestuurt zijn gang’, Spreuken 16:9. In alle plaatsen waarin melding wordt gemaakt van hart en ziel beide, betekent het hart de wil volgens de mening van de grote Calvijn. Het geheugen wordt bedoeld als van Maria gezegd wordt dat zij al deze woorden bewaarde, die overleggende in haar hart, Lukas 2:19. Een andere keer betekent het hart *het geweten*, zoals bij David als over hem wordt opgemerkt dat zijn hart hem sloeg toen hij de slip van Sauls mantel wilde afsnijden. En Johannes zegt in 1 Johannes 3:21: ‘Indien ons hart ons niet veroordeelt, zo hebben wij vrijmoedigheid tot God.’ Wij moeten dus in onze tekst onder het hart de ziel met al haar vermogens verstaan, maar toch niet met uitsluiting van de uitwendige mens, omdat de ziel of het hart als het beste deel voor de hele persoon genoemd wordt. Ook is het zo dat waar het hart werkelijk wordt gereinigd, de uitwendige daden eveneens worden gereinigd. Een goede boom brengt immers goede vruchten voort, en uit een reine fontein komt zuiver water.

De weldaad die in onze tekst aan de heidenen bewezen was, hield in dat zij gereinigd waren. Om hierover zo duidelijk mogelijk te spreken zullen we u eerst duidelijk maken wat hier voorondersteld wordt (1), daarna waarin deze reiniging bestaat (2), vervolgens wat de kenmerken daarvan zijn (3), en ten slotte waarom het een reiniging genoemd wordt (4).

1. Wat het eerste betreft, dus wat de reiniging vooronderstelt, ieder weet dat alleen voorwerpen die vuil en onrein zijn, gereinigd worden. De tekst leert ons dus duidelijk dat het hart van deze heidenen, en ook van alle mensen, van nature vuil en onrein is. Om dit goed na te gaan, zullen we deze stelling vanuit het allereerste begin afleiden. Het is namelijk zo dat Adams schuld op twee manieren het deel wordt van al zijn nakomelingen, die langs de gewone manier van voortplanting uit hem voortgekomen zijn. Dit komt omdat zij allen in en met hem als verbondshoofd ook gevallen zijn toen hij zijn eerste overtreding beging. Er is een schuld van Adam die al zijn nakomelingen wordt toegerekend. Deze bestaat hierin dat al Adams nakomelingen ontvangen en geboren worden onder Gods toorn en vloek. Zij zijn onderworpen aan al de ellendigheden van dit leven tot aan de dood toe en daarna aan de helse pijnen tot in eeuwigheid. Dit wordt gewoonlijk de *toegerekende erfschuld* genoemd. Wij moeten weten dat er als gevolg van de toegerekende schuld van Adam ook een *inklevende schuld* is, die bestaat uit het missen van Gods beeld, en de verdorvenheid van de gehele natuur. Dit laatste zorgt ervoor dat de mens niet in staat is ook maar iets goeds te doen. Hij is geneigd tot het haten van God en zijn naaste. De eerste schuld wordt in de rechtvaardigmaking weggenomen, maar de tweede schuld – en daarin is de onreinheid waarover het in de tekst gaat – in de heiligmaking, waardoor alleen het hart gereinigd wordt.

Dat ieders hart nu zo verdorven en onrein is, blijkt uit de zekere getuigenissen van Gods onfeilbare Woord. Daarin gebruikt de Heilige Geest allerlei verschillende uitdrukkingen om uiting te geven aan de verdorvenheid en onreinheid, en die te verduidelijken. In Genesis 6:5 zegt God ervan dat het gedichtsel der gedachten van het hart van de mens alleen maar boos is. Job was er door ervaring ook ten volle van overtuigd, toen hij vroeg: ‘Wie zal een reine geven uit de onrei-

ne? Niet één' (Job 14:4). Daarom wordt de natuurlijke staat van de mens in Ezechiël 16 vergeleken met een kind dat op de vlakte van het veld in zijn bloed ligt te wentelen. Jesaja noemt zichzelf in hoofdstuk 6 een man van onreine lippen. Deze onreinheid is ook de bron en fontein waaruit alle onreinheid van onze daden voortvloeit, omdat ze gedurig slijk en modder opwerpt, Jesaja 57:20. Ook als wij op de vermogens van onze ziel letten, zullen we deze onreinheid in die alle duidelijk zien. Het verstand is lichtzinnig, en niet alleen onbekwaam maar ook de duisternis zelf en daardoor niet in staat om de dingen te begrijpen die van de Geest zijn. De wijsheid van het verstand is op zijn best genomen alleen maar vijandschap tegen God, Romeinen 8:7. Het geweten is aangetast door ongeloof en als met een brandijzer dichtgeschroeid, waaruit voortvloeit dat het meestal in slapende en dode toestand is. De wil is afkerig van God en Zijn weg; ze wil zich niet aan de Heere onderwerpen en Hem niet gehoorzamen. De hartstochten zijn ongeregeld evenals tomeloze paarden. Ze zijn besmet door allerlei onreine gemoedsbewegingen, waarbij het verstand en de wil in gevangenschap geleid worden door de kracht van de begeerlijkheid die de verdorvenheid eigen is. Hieruit kunnen wij wel opmaken wat een onrein en walgelijk schepsel de mens in de staat van zijn natuur is, waarin hij van het leven met God vervreemd is. Dit is het wat in onze tekst voorondersteld wordt als er over reiniging gesproken wordt.

2. De reiniging waarover de apostel spreekt, is niet anders dan de heiligmaking; dat is die uitnemende weldaad van het genadeverbond, waardoor de gehele mens door de krachtvolle werking van Gods Geest in hem naar het beeld van God wordt vernieuwd, en van dag tot dag hoe langer hoe meer bekwaam gemaakt wordt om aan de zonde af te sterven en voor God te leven. U moet er dus acht op slaan dat dit betrekking heeft op de gehele mens, in- en uitwendig. Inwendig wordt de ziel in al haar vermogens gereinigd; het verstand wordt verlicht, de wil geheiligd, het geweten gereinigd en de hartstochten geregeld. Dit wordt bij de mens in uitwendige zin waargenomen, omdat al deze aspecten van de ziel gemaakt worden tot werktuigen der gerechtigheid, zoals wij onlangs in den brede hebben aangetoond, wat wij daarom nu niet zullen herhalen.

3. Wat de kenmerken van deze reiniging betreft, moet allereerst gezegd worden dat de reiniging of heiligmaking de rechtvaardigmaking veronderstelt. Het geweten moet immers eerst in het bloed van Christus gewassen worden – in de rechtvaardigmaking – voordat de mens de levende God kan dienen, Hebreëën 9:14. Verder is het waar dat deze reiniging trapsgewijs plaatsvindt. Dat heeft God om heilige en wijze redenen zo bepaald, opdat de ziel voortdurend van Hem afhankelijk zou zijn en heilig blijft verlangen naar de volmaaktheid. Ook is de reiniging onderworpen aan groei én minder worden. Dat is er de oorzaak van dat velen zich moeten bekeren en moeten doen wat zij eerst deden; zij hebben namelijk hun eerste liefde verlaten, Openbaring 2:4-5. Vervolgens is het zo dat de meest ver gevorderden nog maar een klein stukje van de heiligmaking hebben. Paulus zelf betuigde dat hij het nog niet had ontvangen, maar ernaar jaagde. Ten slotte wordt de reiniging voltooid in de dood, als de zielen volmaakt worden in heiligheid, en direct in de staat van heerlijkheid overgaan.

4. Het herstellen van Gods beeld in de ziel wordt een reiniging genoemd – zoals er ook in het Oude Testament over reiniging wordt gesproken – omdat hierdoor alles wat onrein en vuil is, wordt gereinigd, Hebreëën 9:14. Het is ook een reiniging omdat de persoon om wie het gaat losgemaakt wordt van dienstbaarheid in algemene zin en geheiligd wordt tot de dienst van God, Romeinen 12:1. Als we op de genezing van een melaatse letten, is het ten slotte een reiniging, omdat de ziel die gereinigd wordt, tot de gemeente van de levende God wordt toegelaten om God, Die een Geest is, in geest en waarheid te dienen.

2.

Nu gaat de apostel ertoe over om in het tweede deel van onze tekst aan te wijzen hoe deze reiniging van het hart in de bekeerde heidenen tot stand komt. Zoals uit het voorafgaande gedeelte (vers 8) blijkt, is het God Die deze reiniging door het geloof heeft gewerkt. Zo leidt de apostel ons om enkele zaken na te gaan.

Allereerst moeten we weten Wie de werkende oorzaak is van deze reiniging. Dat is God. Het is wel de plicht van een mens zichzelf te heiligen en te reinigen van alle vuilheid van ziel en lichaam. Het is zijn plicht om zijn eigen zaligheid te werken met vreze en beven (Filippenzen 2:12), de heiligmaking na te jagen, en ernaar te streven dat hij heilig is in heel in zijn levenswandel, zoals God Die hem geroepen heeft, heilig is. Het is immers een helder en waar getuigenis dat niemand God zal zien zonder heiligmaking. Met dat al is de gelovige vanuit en door zichzelf hiertoe ten enenmale machteloos en onbekwaam, omdat hij ervaart dat het kwade bij hem op de loer ligt als hij het goede wil doen. Dat is zó erg het geval dat hij met Paulus moet uitroepen: 'Het goede, dat ik wil, doe ik niet, maar het kwade, dat ik niet wil, dat doe ik'. En: 'Wee mij, ik ellendig mens, wie zal mij verlossen uit het lichaam dezès doods?' (Romeinen 7:19 en 24). Daarom is het voor de ware gelovigen een uitnemende troost, dat God dit werk om Zijn volk te heiligen en te reinigen op Zich genomen heeft, en wel in overeenstemming met zo veel dierbare beloften die Hij in het genadeverbond heeft gedaan. De Schrift schrijft dit werk heel duidelijk aan God toe. In algemene zin gesproken leert Paulus dat dit Gods werk is, zoals Filippenzen 2:13 stelt: 'Want het is God Die in u werkt beide het willen en het werken, naar Zijn welbehagen.' God zegt Zelf dat Hij dit doet, zoals uit Ezechiël 36 en andere plaatsen in de Schrift blijkt.

In het bijzonder wordt de reinigmaking of heiligmaking aan de drie-enige God toegeschreven. Dan eens aan de Vader, zoals in Johannes 17: 'Heilige Vader, (...) heilig hen in Uw waarheid.' Dan weer aan de Zoon, Die hiervoor in de wereld gekomen is om de werken van de satan te vernietigen, een heilig volk te verkrijgen en hen te verlossen van al hun vijanden, opdat zij God zonder vrees zullen dienen. Aan de Heilige Geest wordt dit werk van de heiligmaking wel in het bijzonder toegeschreven, omdat Hij in het werk der genade zoals de drie-enige God dit uitvoert, de gelovigen heiligt en reinigt. Onder andere ook hierom wordt Hij de Heilige Geest genoemd, 2 Thessalonicensen 2:13. Deze drie-enige God reinigt de ziel door het instorten van heiligheid in al haar vermogens, en door die te koesteren en te verlevendigen, totdat het door Hem begonnen werk wordt voltooid en de ziel volmaakt zal zijn in heiligheid.

Hoewel God de werkende Oorzaak is, maakt Hij toch gebruik van middelen. Onder alle middelen die als oorzaak aangemerkt kunnen worden, noemt de apostel in onze tekst de allerbelangrijkste. Zonder deze zullen alle andere oorzaken weinig gevolgen kunnen hebben, omdat het zonder geloof onmogelijk is God te behagen. Deze middellijke oorzaak is dus het geloof, want er staat: hun harten gereinigd hebbende door het geloof. We willen daarover enkele dingen zeggen.

Vooraf dienen we op te merken dat het geloof waarover hier gesproken wordt, niet een tijdgeloof, een historisch geloof of een wondergeloof is. Die soorten 'geloof' vullen wel de hersenen van velen met een waanwijze wetenschap, maar ze zuiveren nooit de ziel naar het beeld van God. We moeten hier onder 'geloof' het zaligmakende geloof verstaan, dat zich in alle vermogens van de ziel verspreidt, zoals de zuurdesem waarover we in de inleiding gesproken hebben. We moeten intussen wel opmerken dat hoewel we spreken over het zaligmakende geloof, wij nu de werking daarvan bedoelen, omdat vanuit de vereniging met Christus en de rechtvaardig-

making de heiligmaking tot stand komt. Het gaat er immers om dat zij die in Gods gericht gerechtvaardigd zijn, moeten tonen dat hun geloof niet dood is, maar werkzaam door de liefde.

Om dan nu tot de zaak zelf te komen en u de reinigende kracht van het geloof aan te tonen, zullen wij nagaan hoe het geloof elk vermogen van de ziel reinigt.

1. Het geloof is een middellijke oorzaak om het *verstand* te reinigen van duisternis, verblinding, onkunde en vleselijke lusten.

a. Het is een licht in de ziel waardoor de verblinding, de onkunde en de duisternis enigermate uit de ziel worden verdreven. Daardoor wordt de ziel ertoe gebracht om met het licht dat van God komt, een helder zicht te krijgen op God Zelf, de weg van de genade, Christus, de zonde en andere zaken meer. Het geloof is immers een bewijs der zaken die men niet ziet, Hebreeën 11:1. Het woord 'bewijs' betekent dat het de aanwezigheid, de reële tegenwoordigheid van iets aangeeft. De ziel wordt nu in een gestalte gebracht dat ze moet zeggen: 'In Uw licht zie ik het licht. De duisternis is voorbijgegaan; ik ben licht in de Heere.' Dit veroorzaakt niet alleen aanbidding en verwondering, maar ook een verfoeien en walgen van zichzelf op de meest gevoelvolle wijze. Daardoor zegt men met Job in hoofdstuk 42:5-6: 'Nu ziet U mijn oog. Daarom verfoei ik mij in stof en as.' De ziel ziet hierdoor de beminnelijkheid, de aanbiddelijkheid en dierbaarheid die in al Gods deugden zijn als zó veel ondersteuning voor de ziel om daarop te rusten dat ze moet uitroepen: 'Gij zijt verheerlijkt in heiligheid en vreselijk in lofzangen, doende wonderen', vgl. Exodus 15:11. Dit doet de ziel uitroepen: 'Wie zou U niet vrezen, Gij Koning der heidenen? Want het komt U toe', Jeremia 10:7. Hierdoor wordt de ziel op een krachtadige wijze gereinigd, zoals uit 2 Korinthe 3:18 blijkt, waar staat dat Zijn heerlijkheid als in een spiegel gezien wordt en wij in gedaante veranderd worden van heerlijkheid tot heerlijkheid, als door de Geest des Heeren. Als Gods kinderen op deze berg zijn, kan hun oog niet verzadigd worden van zien. Zij zouden wel tabernakels willen maken, om veertig en zelfs meer dan veertig dagen daarin te wonen. Want dan wordt het de begeerte om in dit heiligdom te wonen om daar de lieflijkheid van de Heere te aanschouwen en voortdurend Zijn sterkte en eer te zien. Wat doet dit hun gezicht zoals bij Mozes blinken! De ziel ziet in alle wegen van de Heere zo'n gepaste en onbevattelijke wijsheid, dat ze moet uitroepen dat Zijn doen enkel majesteit en heerlijkheid is. En als er iets in de ziel is dat daar tegenop komt, wat wordt dat dan verfoeid! Dan wordt de ziel toegeroepen: 'Doch gij, o mijn ziel, zwijg Gode; want van Hem is al mijn verwachting', vgl. Psalm 62:6. Als u hier in meerdere of mindere mate kennis aan hebt, gelovigen, dan zult u hier uw zegel aanhangen dat dit wonder uw hart reinigt.

b. Het geloof is ook een werkzame kracht in het verstand, die het daardoor reinigt van de hardnekkige vijandschap die erin huist. Het is dan een middel dat al de hoogten afbreekt die zich tegen God en de kennis van Christus verheffen. Het geloof leert de ziel en overtuigt haar ervan dat ze van zichzelf dwaas en verblind is. Het doet zien dat de ziel slechts een groot beest voor God is en dat haar zaligheid daarin gelegen is dat Jezus mag toenemen, maar zijzelf minder worden. Daardoor worden de gelovigen voor de Heere tot een gespeend kind gemaakt, en hebben ze een begeerte om met verloochening van het vleselijke verstand aan Jezus' voeten te gaan zitten en door Hem onderwezen te worden, en niets anders te doen dan vragen: 'Wat wilt Gij, Heere, dat ik doen zal?' (vgl. Hand. 9:6). Dan willen ze niets begrijpen dan alleen door het onderwijs en de verlichting van de Heere Zelf. Ze weten immers dat hun eigen vleselijk gerichte verstand de dingen die van Gods Geest zijn, niet kan begrijpen. Daardoor wordt in hun ziel de werkzaamheid geboren om met hun geloofsoog méér op de Heere te zien dan een dienstmaagd ziet op de hand van haar vrouw, vgl. Psalm 123:2. O, wat wordt het hart gereinigd en van groot kwaad gezuiverd als ze in verootmoediging toeneemt, en als God door het geloof alle hoogten terneer werpt (Psalm 19:4).

c. Het geloof is eveneens een werkzame kracht in het verstand, die daardoor het hart reinigt. Het stelt Jezus in Zijn innemendheid en beminnelijkheid voor ogen als Degene Die de banier draagt boven tienduizenden, als Degene Die blank en rood is en Die het zo waard is geliefd en gediend te worden. Ja, 'al wat aan Hem is, is gans begerlijk', Hooglied 5:16. Het geloof ziet Jezus in de belofte; het rust niet totdat het Hem samen met de oude Simeon in de armen neemt. Als de ziel deze liefelijke Jezus omhelsd heeft, moet Hij als een bundeltje mirre tussen de borsten vernachten. De ziel moet onder deze appelboom zitten, waarvan de schaduw haar zo'n genoeg doen doet. Als ze hieronder zit, verdrijft de reuk van haar nardus en duduim de stank van haar zonde zo geheel en al dat Jezus haar aanziet en zegt: 'Gij zijt schoon, Mijn vriendin, Mijn duif, Mijn volmaakte, Mijn zuster, Mijn bruid; er is geen gebrek aan u', vgl. Hooglied 4:7. Zo reinigt het geloof het hart en wel zó dat de gelovigen een zaad genoemd worden dat door de Heere gezegend wordt, en dat zij die hen zien, zullen erkennen dat zij met Jezus hebben verkeerd, Jesaja 61:9 en Hand. 4:13.

d. Het geloof is ten slotte een werkzame kracht in het verstand, die het daardoor reinigt van de wispelturige en wegzwerfende gedachten die erin omgaan. Het vestigt de gedachten van de ziel namelijk op Jezus en wat bij Hem hoort, zodat Jezus de overhand heeft. Dan is Jezus zowel 's morgens als 's avonds niet alleen de Eerste en de Laatste in de gedachten, maar dan stellen de gelovigen Hem voortdurend voor zich en roepen zij uit: Ik moet steeds in Hem blijven, zal ik vrucht dragen zoals de rank in de wijnstok is.

*O, dat waar ik ging of stond,
ik mij maar dicht bij Jezus vond!*

Dit geloof heeft zo'n reinigende kracht, dat de gelovigen die het mogen bezitten, niet heen en weer geschud of gemakkelijk tot zonde verleid zullen worden. Zij kunnen of willen immers niet met een ander in ontucht leven, waar zij oog in oog met hun Bloedbruidegom verkeren.

2. Hoewel het geloof zijn voornaamste zetel in het verstand heeft, is het toch ook een werkzame kracht in de wil. Het geloof reinigt en zuivert de wil van de krachtige werking die uit de verdorvenheid voortkomt. Deze verdorvenheid wordt namelijk in de wil gevonden als de zetel ervan.

a. Het geloof is een werkzame kracht in de wil, die haar reinigt van de overblijfsels van de nog in haar aanwezige aangeboren vijandschap tegen God. In zijn gevallen staat kan de mens God immers niet beminnen zoals Hij Zich in de wet als een heilige en rechtvaardige God openbaart. Maar het geloof brengt de ziel tot het verbond der genade, waarin God Zich openbaart als barmhartig en goedertieren. Hij maakt bekend dat Hij de zondaar uit genade kan en wil zaligen, omdat Zijn Zoon ten volle aan Zijn gerechtigheid heeft voldaan. Telkens als de ziel dit opmerkt, wordt de vijandschap ten onder gebracht en moet ze uitroepen: 'Als God Zijn Zoon niet gespaard heeft, maar overgegeven tot de dood, dan bewijst Hij dat Hij vol liefde is.' Dit wekt in de ziel liefderijke en goedertieren gedachten ten aanzien van God op, omdat het altijd waar blijft dat liefde de slijpsteen van de liefde is. De liefde van de ziel tot God ontstaat immers door het zien dat God eerst heeft liefgehad.

b. Het geloof is eveneens een werkzame kracht in de wil, die de onwil wegneemt om tot Jezus te komen en van Hem te kopen zonder geld en zonder prijs. Als het geloof in de wil werkt, wordt ze geheel gewillig om Jezus te kiezen en tot Hem te vluchten, zoals de duiven naar de voor haar vertrouwde vensters. Zo komt de ziel tot een rusten in Gods weg, tot een rusten in Zijn Zoon, tot een rusten in alles wat God van hem vraagt. Hij onderschrijft dan met eigen hand: 'Ik wil van de Heere zijn. Andere heren hebben over mij geheerst, maar ik zal voortaan bij de naam van Jakobs God genoemd worden.'

c. Ook reinigt het geloof de wil, en geeft haar daadwerkelijk de liefde van God in Christus te proeven en te smaken. Daardoor mag de ziel vrede met God ervaren door Jezus Christus, en blijdschap in de Heilige Geest, omdat de liefde van God in het hart wordt uitgestort. Als de ziel

deze liefde geproefd heeft, verlangt ze niet meer naar begerenswaardige zaken vol zonde; nee, dan zegt de ziel daar tegenin: ‘De liefde van Christus dringt mij; dit oordelende dat, indien Eén voor allen gestorven is, ik ook gestorven behoor te zijn aan alles wat geen God is, vgl. 2 Korinthe 5:14.

d. Ten slotte buigt het geloof de ziel om de wil van God te omhelzen als heilig, wijs en goed in alle omstandigheden die Hij haar doet overkomen, en te zeggen: ‘O Heere, Uw wil geschiede! Leid mij door Uw raad, en laat ik steeds weer de drang en de geschiktheid krijgen en ten volle bereid zijn om mijzelf te verloochenen, mijn kruis op mij te nemen en U als een blinde te volgen in een weg die ik niet geweten heb. Laat ik dit van al Uw wegen mogen zeggen:

*Zijn ze zuurheid, zijn ze zoetheid,
Laat ik toch maar zwijgen stil,
want de eeuw'ge Goedheid
maakt ze goed met wat Hij wil.’*

3. Het geloof is ook een werkzame kracht om het *oordeelsvermogen* te reinigen, waardoor dit vermogen op een juiste wijze een standpunt inneemt over de weg die de Heere gaat als de enige en veilige weg tot behoud. Dat gaat met zoveel kracht gepaard dat deze zienswijze een bevestigd voornemen wordt om de rechten en instellingen van God te onderhouden. De ziel moet zich immers steeds weer verblijden over Gods getuigenis, méér dan over alle rijkdom, waardoor dit vermogen de ziel door het geloof met Jezus verenigt.

4. Het geloof reinigt ook het *geweten*, en dat wel in de eerste geloofsoefening, namelijk in het gaan tot Jezus' bloed als de geopende fontein tegen de zonde en onreinheid, om in het bloed van Jezus Christus, de Zoon van God, gedompeld en van alle zonde gereinigd te worden. Zo wordt het geweten gereinigd van dode werken en de ziel in staat gesteld om de levende God te dienen. Het geweten wordt ook gereinigd in het dagelijkse doen en laten, waarbij het pas na een begane zonde rust of vrede verkrijgt, als men daadwerkelijk en steeds opnieuw op het Lam Gods ziet en Jezus door het geloof aanneemt om van die zonde vrijgesproken te worden. Het geweten krijgt dan ook vrijmoedigheid om op grond van Jezus' borggerechtigheid tot God te gaan om barmhartigheid te verkrijgen en genade te vinden, om geholpen te worden te bekwaamer tijd.

5. Ook de *hartstochten* worden door het geloof gereinigd en teruggeroepen van al dat zweven over de bomen. Ze worden aan het verstand en de wil onderworpen en verbonden aan het juiste Voorwerp van het geloof, de drie-enige Verbondsgod, om Hem boven alles hoog te schatten. ‘Want u die gelooft, is Hij dierbaar’, vgl. 1 Petrus 2:7.

6. Ten slotte wordt het *geheugen* door het geloof gevormd tot een goede schatkamer om daaruit de goede dingen die erin verzameld zijn, naar voren te kunnen brengen. In het geheugen worden immers alle woorden bewaard die Jezus tot de ziel spreekt, zodat de gelovigen oude en nieuwe dingen kunnen voortbrengen en kunnen vertellen wat de Heere aan hun ziel gedaan heeft. Als het geloof niet werkzaam is, bemerkt de gelovige dat hij verward is en niets kan overdenken en dat zijn tong aan het gehemelte kleeft. Maar als het geloof zijn licht in het geheugen laat stralen, geeft het hart van zo iemand een goede rede op en spreekt het zijn gedichten uit van zijn Koning, vgl. Psalm 45:2.

Welnu, als het geloof zo het hart reinigt, dan wordt ook de mens in uitwendige zin gereinigd; maar dat zal ik nu niet uitwerken.

Nu we hebben gezien hoe het geloof werkzaam is om de ziel en al haar vermogens te reinigen, zullen wij ook onder uw aandacht brengen *hoe* het geloof werkt om tot reiniging te komen in de gang van het leven van een christen. Degene van wie de ziel door het geloof gereinigd wordt, wordt immers in alles wat hij doet door datzelfde geloof geheiligd. We moeten dan op de volgende zaken letten.

1. Het geloof reinigt het hart waardoor de ziel op een gevoelige en hartbrekende wijze de zonde in haar eigen natuur opmerkt. Dan laat het geloof enerzijds aan de ziel zien hoe godonterend, gruwelijk en verdoemelijk het karakter van de zonde is, maar anderzijds brengt het de ziel bij Jezus in de hof van Gethsémané. Daar mag ze Jezus zien als een worm die op de aarde rondkruipt, als iemand die grote druppels bloed zweet onder de last van Gods toorn die op Hem lag. Het geloof brengt de ziel op Golgotha, en daar ziet de gelovige dat zijn zonden de doornen en nagels waren die Hem het goddelijke bloed uit de huid persten. Dan hoort hij Jezus als het ware tegen hem zeggen: ‘Zie eens, ziel, hoeveel Ik voor u heb moeten lijden. Wat kostte u Mij veel vóór u verlost kon worden! Deze straf en deze striemen waren op Mij vóór u vrede en genezing kon ontvangen!’ Dan zegt het geloof: ‘Lieve Jezus, hebt U dat geleden voor zo’n monster als ik? O, laat mij niet meer zondigen!’ De gelovige komt met Maria en zegt: ‘O, dierbare Jezus, U hebt mij veel vergeven. Ik heb U zo lief, laat mij daarom maar aan Uw voeten zitten; en laat mij die met de hete tranen van mijn kinderlijke droefheid wassen en met de lokken van mijn haar afdrogen.’ Dan ziet de ziel Hem Die zij doorstoken heeft, en ze treurt.

2. Het geloof reinigt ook in die zin dat het geloof aan de gelovige die zich opnieuw beoedeld heeft met de zonde, de geopende heilsfontein doet zien om in die Jordaan gereinigd te kunnen worden van zijn melaatsheid. In de ziel wordt het donker door de zonde; ze weet daarom niet hoe ze een begin moet maken met die reiniging. Dan klinkt het in zijn hart: ‘O, ik zondig zo aanhoudend, dat ik niet aan Jezus durf te denken, Die ik zo vaak met mijn zonden terg.’ Maar dan zegt het geloof: ‘Ja, als Hij een mens was van gelijke beweging als u, dan was het gebeurd! Maar Hij is de Jehova, Die niet verandert en daarom worden de kinderen van Jakob niet verteerd. Hij vergeeft menigvuldig. Er is niet één vergeving bij Hem, maar vergeving op vergeving, opdat Hij gevreesd wordt.’ Dan zegt de ziel weer: ‘Ik ben bang dat Zijn volk nooit in die vuilheid vervallen kan die ik in me omdraag, want mijn overtredingen zijn zo groot!’ ‘Laat dat zo zijn’, zegt het geloof, ‘maar Hij is gekomen om zondaren zalig te maken, zelfs de allergrootste. Weet u dan niet, o trage ziel om te geloven, dat het doel van Zijn komst is om vrije genade te verheerlijken? Hoe groter dan uw zonden zijn, hoe meer de genade van de Heere kan worden grootgemaakt!’ De ziel zegt daarop weer: ‘Ja, dat heb ik in het begin wel geloofd, maar ik wijk steeds opnieuw af. Ik word niet reiner en niet heiliger, en daarom ben ik bang dat ik misbruik maak van de vrije genade en Jezus tot een dienaar van de zonde maak, als ik steeds opnieuw tot Hem om vergeving ga.’ Maar het geloof zegt dan: ‘Wees daar niet bang voor, want het is Jezus’ ambt waarin Hij door de Vader gesteld is om vergeving en bekering van zonde te geven. Hoe meer gebruik u maakt van het ambt van Jezus, Die vol liefde is, hoe liever Hij het heeft. Ja, Hij neemt het u kwalijk als u niet voortdurend tot Hem komt.’ ‘Hoe kan ik komen?’ vraagt de ziel. ‘Ik heb de juiste gestalte niet, en mis de verbrijzeling van mijn ziel, de verslagenheid van mijn hart en de ware verootmoediging – die toch aanwezig moeten zijn in iemand die tot Jezus komt.’ ‘Wilt u dan eerst uzelf helpen en dan pas komen om geholpen te worden?’ zegt het geloof. ‘Wilt u een geldbedrag meenemen naar de markt van vrije genade? Dat is de weg niet. Jezus’ bloed krijgt niet méér kracht door uw weke hart. Of u nu hard of week van gemoed bent, Jezus’ bloed is even krachtig. Waarin zal een diamant kunnen smelten dan alleen hier, in dit bloed? Het is pas door een zien op Hem en een komen tot Hem, Die u doorstoken hebt, dat u kunt treuren.’ ‘Ik wil wel komen’, zegt de ziel, ‘maar ik tast ernaar als een blinde naar de

wand.’ Het geloof zegt echter: ‘Doe uw ogen maar open, de Fontein is niet zo ver dat u moet zeggen: Wie zal naar de hemel opvaren om het daar te halen, of in de afgrond neerdalen om het vandaar mee te nemen? Nee, het is nabij, zie dan, het ligt voor u open: Die wil, die kome, en neme van het water des levens om niet.’

3. Het geloof reinigt in die zin dat het de ziel ogen en voeten geeft om de Fontein te zien en er daadwerkelijk naar toe te gaan. Het geloof zegt: ‘Ik zie daar de Fontein, ik zie dat die openstaat voor degene die wil. Ja, ik zie dat deze zelfs stroomt naar de grootste van de zondaren. Ik hoor de Bruidegom zeggen: Kom! Ja, die wil, die kome en neme het water des levens om niet.’ Hierdoor worden de voeten geschoeid met de bereidwilligheid van het Evangelie en de gehoorzaamheid aan Gods gebod om in Zijn Zoon te geloven. De ziel zegt dan: ‘Op Uw woord, Heere Jezus, kom ik tot u.’ Nu worden de voeten lichter dan die van de hinden of de reeën. De ziel komt alle moeilijkheden te boven en gaat zich van top tot teen wassen in deze Fontein van heil. Daaruit mag ze tevoorschijn komen – zij die eerst nog lag tussen twee rijen van stenen of (zoals de Engelsen het uitdrukken) onder de zwarte potten; daaruit mag ze tevoorschijn komen als een duif met haar vleugels overdekt met zilver en haar veren met uitgegraven geel goud, vgl. Psalm 68:14. De ziel van de gelovige wordt dan opnieuw gewassen in het bloed van het Lam. En de Hogepriester Jezus zegt tegen hem die daar als een melaatse stond: Ik wil, word gereinigd.’ Dan wordt de ziel direct rein.

4. Het geloof reinigt eveneens in die zin dat het de gelovige bekwaam maakt om zijn hart voortdurend in de handen van Jezus te leggen, opdat Hij door Woord en Geest en al de middelen die aan hem ten koste gelegd worden Zijn heiligend en reinigend werk mag doen. De ziel zegt: ‘Ach, ik ben er niet toe in staat. Het is Uw ambt dat U op U genomen hebt waardoor U Uw volk wilt reinigen. Ik wil niet indringen in Uw middelaarsambt en -werk; daarom geef ik mijn ziel in Uw hand als leem in de handen van de grote Pottenbakker, met een nederige zucht en bede: Heilige Jezus, heilig mij, opdat ik heilig zij gelijk als Gij!’ ‘O Heere’, zegt de ziel, ‘houd Uw hand maar steeds gereed tot het werk, en verenig mijn hart steeds weer tot de vrees van Uw Naam.’

5. Het geloof reinigt in die zin dat door zijn kracht de ziel voortdurend in Jezus blijft zoals de ranken in de wijnstok, waardoor de ziel vruchten mag voortbrengen. De wijnstok draagt immers de ranken en geeft steeds weer leven, groei en vruchtbaarheid aan elke rank, Johannes 15. Zo is het ook wat de ziel betreft: als ze in Jezus blijft en als een arme en machteloze van Hem afhankelijk is om vooraf, op het ogenblik zelf en achteraf genade te ontvangen, dan ontvangt de ziel uit Zijn volheid genade voor genade. Dat wil zeggen: de ene voor de andere genade, dus genade om de al ontvangen genade nog weer te versterken. Daardoor brengt de ziel als een goede wijnstok, geplant op een goede en vruchtbare heuvel, goede en rijpe druiven voort tot heerlijkheid van God.

6. Het geloof reinigt ook in die zin dat door zijn kracht de ziel op Gods beloften leeft en ervoor instaat dat Hij Die het gesproken heeft, het ook doen zal. Zo gaan de gelovigen in hun gebed met de belofte tot God, terwijl zij roepen en met Hem worstelen of Hij toch wil denken aan het Woord tot Zijn knecht gesproken, waarop Hij hen heeft doen hopen. Petrus zegt in 2 Petrus 1:4, dat de gelovigen hierdoor de goddelijke natuur deelachtig worden. Zie voor méér hierover in de preek over het leven van het geloof op de beloften.

7. Het geloof reinigt in die zin dat het de ziel ervan overtuigt – hoe zwaar het strijden en worstelen in dit strijdperk ook mag vallen – dat het Gods werk is waarmee de gelovigen bezig zijn

en dat zij de oorlogen des Heeren voeren. Ze mogen weten dat degenen die met hen zijn, méér kunnen dan die tegen hen zijn. Hun overwinning is door de overwinning van Christus voor hen en hun medestrijders zó zeker dat zij niet alleen zullen overwinnen, maar ook tot méér dan overwinnaars gemaakt zullen worden. Hierdoor ontvangen de vermoeiden kracht en de sterkte wordt vermenigvuldigd voor hen die geen kracht hebben. Dit doet hen in het geloof staan en zij gedragen zich mannelijk, omdat ze in de Heere versterkt worden om de gehele dag in Zijn Naam te wandelen, vgl. Zacharia 10:12.

8. Het geloof reinigt ten slotte in die zin dat het de ziel doet opzien naar de hemel, de stad die fundamenten heeft, waarvan God de Kunstenaar en Bouwmeester is. Als de ziel hierop ziet, wordt ze gewillig gemaakt om overdag de hitte en 's nachts de koude te doorstaan. Ja, ze wil graag met tranen zaaien, omdat de tijd spoedig zal aanbreken om met vreugde te maaien. Dit geeft de gelovigen een volle bereidheid in het hart om de volle last en de zonde die hun zo gemakkelijk omringt, af te leggen zodat ze zonder hindernis kunnen voortgaan. Zo mogen zij de prijs verkrijgen, namelijk de kroon der heerlijkheid en rechtvaardigheid die God, de rechtvaardige Rechter, hun geven zal. Dit moedigde Jezus Zelf aan in Zijn gehoorzaamheid. In Hebreëen 12:2 zegt de apostel van deze overste Leidsman des geloofs dat Hij om de vreugde die Hem was voorgesteld, het kruis heeft verdragen en de schande heeft veracht. Op deze vergelding van loon zag ook het werkzame geloof van de heiligen in het oude verbond; en door dat werkzame geloof werden zij gereinigd. In Hebreëen 11:13-16 lezen wij over de gelovigen vóór de tijd van Mozes dat zij gasten en vreemdelingen waren. Die nu deze dingen belijden, betonen duidelijk dat zij een vaderland zoeken. En indien zij aan dat vaderland gedacht hadden van hetwelk zij uitgegaan waren, zij zouden tijd gehad hebben om weder te keren. Maar zij zijn begerig geweest naar een beter, dat is naar het hemelse, naar de stad die fundamenten heeft. Deze stad was het die zij door het geloof verwachtten, en 'daarom schaamt God Zich voor hen niet, om hun God genaamd te worden; want Hij had hun een stad bereid.' Hoe duidelijk wordt dit ook van Mozes zelf gezegd in de verzen 24-26. Daar zegt de apostel van hem dat hij zag 'op de vergelding des loons' (zie het laatste gedeelte van vs. 26). Dit had deze uitwerking op zijn hart dat hij weigerde 'een zoon van Farao's dochter genaamd te worden' (vs. 24), en dat hij verkoos 'liever met het volk Gods kwalijk behandeld te worden, dan voor een tijd de genieting der zonde te hebben' (vs. 25). Maar het gaat nog verder, want door het gelovige zien op de vergelding des loons achtte hij 'de versmaadheid van Christus meerdere rijkdom te zijn dan de schatten in Egypte.'

Dit zijn de belangrijkste werkingen van het geloof waardoor het hart gereinigd wordt. We zouden vanuit onze aantekeningen er nog vele bewijsplaatsen aan kunnen toevoegen, maar we zijn bang dat we dan uw aandacht tot vervelens toe op de proef zouden stellen.

Wel, nu God dit aan de heidenen heeft gedaan, is het toch heel onbillijk hun een niet te dragen juk op te leggen.¹

Toepassing

Ziehier, geliefde toehoorders, de weldaad die God aan bekeerde heidenen had bewezen, en die Hij ook bewijst aan allen die Hij vrijspreekt van hun schuld door de zonden. Het is immers zo dat hoewel rechtvaardigmaking en heiligmaking van elkaar onderscheiden zijn, ze toch nooit van elkaar gescheiden kunnen worden, maar juist als broeder en zuster hand in hand gaan. Degenen die God rechtvaardigt, heiligt Hij ook opdat zij gelijkvormig zullen worden aan het beeld

---

¹ Hier grijpt Comrie terug op de inleiding, waar hij het apostelconvent had genoemd om aan te tonen dat aan de heidenen geen juk van joodse werkeiligheid opgelegd mocht worden.

van Christus. Wij worden niet zalig gemaakt uit de werken van rechtvaardigheid die we hebben verricht, maar toch wordt ieder aan wie God deze weldaad bewijst, ook vernieuwd in de geest van zijn gemoed. Laten wij daarom datgene wat we als waarheid hebben verklaard, nu gaan toepassen om tot ons nut te gebruiken.

Deze waarheid levert ons allereerst stof tot weerlegging van hen die afdwaalden van de zuivere leer der ware Gereformeerde Kerk.

1. Daar zijn bijvoorbeeld de *roomsen*, die onze heilige leer lasteren, omdat zij de verblinde mensen in de Roomse kerk voorhouden dat wij de goede werken ten enenmale als onnodig beschouwen en dat onze leer zorgeloze mensen maakt. Maar, geliefden, u ziet het tegendeel! Want hoewel onze werken niet de oorzaak zijn van onze rechtvaardigmaking, toch is het geloof waardoor wij gerechtvaardigd worden niet een dood geloof, maar een werkzaam geloof. De gelovige ijvert er immers naar bij het geloof deugd te voegen, bij de deugd kennis, bij de kennis matigheid, bij de matigheid lijdzaamheid, bij de lijdzaamheid godzaligheid, bij de godzaligheid broederlijke liefde en bij de broederlijke liefde liefde jegens allen, vgl. 2 Petrus 1:5-7. Hierdoor is het toch dat wij onze roeping en verkiezing voor ons eigen hart vastmaken, omdat het onmogelijk is zonder heiligmaking God te zien. De vermaning van Paulus aan Titus is een woord dat in onze kerk op de juiste wijze wordt nagevolgd. In Titus 3:7-8 staat namelijk: 'Opdat wij gerechtvaardigd zijnde door Zijn genade, erfgenamen zouden worden naar de hoop van het eeuwige leven. Dit is een getrouw woord, en deze dingen wil ik dat gij ernstig bevestigt, opdat degenen die aan God geloven, zorg dragen om goede werken voor te staan. Deze dingen zijn het die goed en nuttig zijn voor de mensen.'

2. Deze waarheid dient ook tot weerlegging van alle *pelagianen* en mensen met pelagiaanse neigingen, die de arme, machteloze gelovige aanvuren om zijn eigen hart te reinigen door de kracht van zijn eigen vrije wil, alsof die door de zonde niet dood was in zonden en misdaden. Wat is het toch te betreuren dat in menig boek aan de mensen alleen een heidense zedenleer wordt voorgeschreven in christelijke bewoordingen, en dat er tenslotte bij hen niets anders is te vinden dan een werkverbond, namelijk: Doe dit, en gij zult leven. De apostel leert het hier heel anders. Hij zegt dat God het doet, niet door de kracht van onze vrije wil, maar door de kracht van het geloof. De ziel ontvangt alles uit de volheid van Jezus, als ze in Jezus blijft zoals de rank in de wijnstok, opdat ze vrucht mag dragen. Wij geloven wel dat we verplicht zijn onszelf te reinigen en dat God recht heeft dit van ons te eisen, maar wij geloven ook dat die reiniging door het geloof moet plaatsvinden, wil ons doen en laten behaaglijk zijn voor God. Wij geloven dat God het is Die door Zijn Geest beide het willen én het volbrengen werkt tot verheerlijking van Zijn eigen Naam.

3. Deze waarheid dient eveneens tot weerlegging van de *wetbestrijders*, die in het begin van de Reformatie in Duitsland actief waren en zeer godslasterlijke dingen over God en de plichten van mensen leerden². Deze dwaling kwam daarvandaan ook heel snel in Engeland, waar velen haar wat hebben gematigd en vervolgens aangenomen. Daardoor leek deze leer veel duidelijker Christus te verhogen en de mens te vernederen.³ Later zijn deze dwalingen ook in Nederland door velen aangehangen. En, geliefden, hoewel de aanhangers hiervan voorgeven Christus en Zijn vrije genade te verhogen, zijn ze in de grond van de zaak toch niet anders dan godlooch-

² Comrie voegt hieraan toe: zoals in de *Theologica Germanica* overal te zien is.

³ Comrie weidt hier uit en zegt: Onder hen zijn de belangrijkste vertegenwoordigers van deze leer dr. Crisp, Saltmarsh, Town en anderen geweest. De eerste schreef drie delen onder de titel *Christus alleen verhoogd*. De tweede schreef een boek dat van hem de titel meekreeg *De vrije genade, voortvloeiend tot de grootste van de zondaren*.

naars.⁴ Ik zeg er tot uw onderwijs alleen dit van dat de aanhangers van deze leer het geloof als iets lijdelijks beschouwen – zonder activiteiten van de mens – dat bestaat uit de verzekering van Gods liefde in Christus jegens iemand, wat de vergeving van de zonden met zich meebrengt. De gelovigen moeten zelf geen heiligmaking of een poging daartoe vanuit het nieuwe leven voortbrengen, omdat hun heiligmaking alleen in Christus is en alle pogingen om zich te heiligen en te reinigen alleen maar een wegdwalen van God en een leven in ontucht buiten God betekenen. Een gelovige heeft dan pas de hoogste trap van heiligheid bereikt als hij ziet dat er in hem geen heiligheid is, maar dat alles in Christus is. Hij moet in deze wil van God berusten en er volkomen tevreden mee zijn dat hij geen heiligheid in zichzelf maar alles in Jezus heeft. Zowel zijn zonden als zijn deugden zijn erop gericht Gods genade groot te maken. Het moet hem om het even zijn of God verheerlijkt wil worden door zijn zonden of door zijn deugden. Als Jezus hem laat zondigen, is Hij ook verplicht erop te letten hoe dat tot Zijn heerlijkheid kan strekken.

Ik kan me er niet mee gaan bezighouden om al deze goddeloze stellingen te weerleggen. Ik hoop en bid dat u al deze afschuwelijke meningen met mij zult verfoeien, en dat we geloven dat we zonder heiligmaking in ons waar te nemen God nooit zullen zien. Mijn geliefden, het echte geloof is een werkzaam geloof, een geloof dat het hart reinigt!

Maar laten we nu wat dichter bij onszelf komen om vanuit de ontvouwde waarheid iets te zeggen naar ieder nodig heeft. U ziet, mijn geliefden, dat waar het echte zaligmakende geloof is, dit niet vrijblijvend is maar in bepaalde werken tevoorschijn komt, namelijk in het reinigen van het hart.

1. Als we ons dan allereerst tot de mensen in het algemeen wenden en hun gedrag en levenshouding nagaan, is het duidelijk en voor ieder zichtbaar dat zij nog in de onreine modderpoel van hun zonde liggen, wat ze ook hopen en hoe ze zich ook voordoen.

Wat zijn er toch velen die in allerlei openlijke zonden leven, die de livrei van de satan dragen en zich trots beroepen op allerlei zonde die Gods rechtvaardig oordeel over de zondaar brengt. Zij hebben een gezicht dat weigert schaamrood te worden, en hoewel ze al vele malen bestraft zijn, verharden ze hun nek. Net als de zwijnen liggen ze zich de hele dag te wentelen in het slijk en de modder van hun zonden. Daar zijn bijvoorbeeld de vloekers, die de Naam van de Heere voortdurend misbruiken. Er zijn schenders van de sabbat, die Gods dag met ijdel vermaak, met braspertijen en dronkenschap doorbrengen. Er zijn leugenaars, meinedigen, roddelaars en onrechtvaardige mensen. Wat zouden heidenen en mohammedanen die van onze leer en onze heilige belijdenis kennismaken en tegelijk de levenswandel van velen zien, versted staan dat men zulke dingen belijdt en die op zo'n goddeloze manier in praktijk brengt. Moet het voor christenen niet tot schaamte zijn dat er onder hen méér kwade praktijken uitgebreed worden dan onder de mohammedanen? En de heidenen die alleen door het licht van de natuur zo veel hartstochten hebben onderdrukt en zo veel goede dingen in het natuurlijke leven hebben gedaan – zullen zij niet opstaan en tegen velen getuigen in de dag van het oordeel?

Wat zijn er ook velen die, hoewel ze enige voorliefde schijnen te hebben om zichzelf te reinigen, dit alleen maar doen uit benauwdheid en slaafse vrees voor straf. Ze zien geen liefelijkheid in het goede werk zelf en willen tot nu toe alles vanuit hun eigen reinigingsstreven verrichten, niet door het geloof maar in hun eigen kracht. Och, arme mens! U zult op deze weg nooit voorspoedig zijn! Want zonder geloof is het onmogelijk God te behagen.

Wat zijn er velen die hun rust zoeken in dit of dat stadium van hun reinigingswerk. Zij denken dat het nu wel goed met hen is omdat ze het een en ander doen. Maar als het echt goed was, zou

---

⁴ Comrie voegt eraan toe: De zalige Rutherford heeft hen in zijn boek met de titel *Christus stervende en zondaren tot Zich trekkende* grondig weerlegd en hun gevoelens tot enkele hoofdzaken teruggebracht. Wie de taal beheerst, kan het lezen op de pagina's 574, 575 en verder.

men naar de volmaaktheid jagen en eropuit zijn om van alle vleeselijke en geestelijke besmettingen gezuiverd te worden.

Wat zijn er eveneens velen die te veel misbruik maken van vrije genade door te denken dat het geloof het een en het al is. Ze kunnen wonderlijk goed spreken van het geloof en van vrije genade. Maar als het geloof goed is en door God Zelf gewerkt – dan brengt dat geloof een gestalte in de ziel die aanwerkt op reiniging en het hart heiligt als zetel van het geloof.

O, wat is uw toestand ellendig en beklagenswaardig! Moge God u dit allemaal goed doen zien en met overtuiging op uw hart drukken. U bent in Gods ogen geheel onrein; uw ziel is als een kooi vol met allerlei onreine vogels. Elk zielsvermogen is bezoedeld en bedorven; in u woont niets wat goed is. Lees Romeinen 3:10-18 eens aandachtig, dan zult u zien hoe het met u staat. Deze onreinheid kleeft u heel sterk aan, ze is in u geworteld. Al het water van de zee kan haar niet wegnemen. Al zou u zich met zeep en salpeter wassen, dan was u nog niet schoon. En wat onrein is, zal ook het nieuwe Jeruzalem niet ingaan. O nee, God haat al de werkers van de ongerechtigheid; Hij kan niet vriendschappelijk met hen omgaan, maar zal hen uit Zijn mond spuwen en aan de satan en diens engelen overgeven om in het eeuwige vuur geworpen te worden waar de ogen wenen, waar de worm knaagt en waar de tanden knersen tot in eeuwigheid.

O, dat u dan toch bewogen zou worden om nog op deze dag acht te slaan op wat tot uw vrede dient, voordat het aan uw gezicht onttrokken wordt. Sta er toch naar dat God het geloof in u zal werken om u met Christus te verenigen en door de kracht daarvan bekwaam gemaakt te worden om deel te hebben aan de erfenis der heiligen in het licht.

2. Maar, gelovigen, dit is een weldaad die God aan u bewezen heeft en die door de werking van uw geloof van stap tot stap, van deugd tot deugd en van kracht tot kracht voortgaat, totdat u zult verschijnen voor God in Sion. Er zou veel over te zeggen zijn, maar we zullen kort zijn omdat er al zo veel gezegd is.

Hoe behoort u te ervaren dat uw hart verruimd is om de Heere de eer toe te brengen en Zijn Naam te prijzen! Hij heeft immers op u gezien en Hij heeft zo'n spelonk, zo'n onreine ziel willen binnengaan om daarin te wonen, van alle bezoedeling te zuiveren en gelijkvormig te maken aan Zijn heerlijk beeld. Anderen liet Hij intussen liggen om zich in de modder van hun zonden rond te wentelen. Kon u daar maar iets van zien! Dan zou u moeten uitroepen: 'O, Heere, wie ben ik dat U mij met zo'n uitnemende liefde hebt liefgehad en mij bekwaam gemaakt hebt om deel te hebben aan de erfenis der heiligen in het licht.' Ja, u zou verlangen om voor de hemel-troon te staan om uw eeuwig 'Halleluja' te paren aan dat van alle rechtvaardigen in het licht en te zeggen: 'Hem Die op de troon zit, en het Lam zij de dankzegging en de eer en de heerlijkheid en de kracht in alle eeuwigheid,' Openbaring 5:13.

Maar u zult mogelijk zeggen: 'Konden wij maar geloven, konden wij maar zien dat ons geloof onze harten reinigt, dan zouden wij ons zeker verplicht voelen om God te loven. Maar het is juist steeds onze vrees en bezorgdheid dat ons geloof niet goed is, omdat wij zo weinig van de vruchten zien.' Sommigen zullen zeggen dat ze zoveel onreinheid in hun ziel zien, in hun werkzaamheden, in hun daden, dat ze niet kunnen denken dat er enige reinheid in hen is. Maar gelovige, trek ten aanzien van uzelf niet al te voorbarig een conclusie. Want u hebt mogelijk meer aan reinheid dan u denkt. Merkt u nu en dan niet dat uw ziel innerlijk ontroerd is over uw ongelijkvormigheid aan God en uw zondige gezindheid die alle terreinen van het leven bestrijkt? Merkt u dan niet dat u er een genoegen in hebt als uw ziel daarover enigermate gevoelig is, zodat u al jammerend en bitter klagend uw hart wel als water zou willen uitstorten voor het aangezicht van de Heere? Kunt u ook niet zeggen en – ondanks het feit dat de zonden u menigmaal overrompelen – mag u toch niet betuigen dat het de volkomen begeerte van uw hart is dat het God mocht behagen ze allemaal met wortel en tak uit te roeien zonder er ook maar één te willen sparen of koesteren, zodat u van al die zonden bevrijd wordt? Vraag uzelf ook eens af

of u geen liefde opmerkt ten aanzien van de weg der godzaligheid en of u niet kunt zeggen: 'Heere, in al Uw geboden – en geen uitgezonderd – heb ik lust.' Vraag uzelf ten slotte eens af of al uw bidden en smeken niet hierop gericht is dat het God mocht behagen uw hart te verruimen om op het pad van Zijn geboden te gaan, om daarop te lopen zonder moede of mat te worden. Als u dit en alles wat hierover gezegd is, in uzelf kunt waarnemen, vrees dan niet! U hebt het beginsel van de heiligmaking, waarover u in deze preek gehoord hebt.

Een ander zal misschien vragen waarom hij toch zo met zijn verdorvenheid moet strijden tot het einde toe. Mijn antwoord is: Omdat het Gods wil is dat u voortdurend afhankelijk zal zijn van Jezus.

'Als het dan Gods wil is', vraagt weer een ander, 'mag ik dan wel bidden of de zonde met wortel en tak mag worden uitgeroeid?' Dan zeg ik: O ja! U wordt ertoe opgeroepen om heilig te zijn zoals Hij Die u geroepen heeft, heilig is. Paulus jaagde naar de volmaaktheid. Daarin toont u juist uw oprechtheid dat u verlangt van alle zonden bevrijd te worden.

'Maar ik word zo moedeloos, ik zie niet dat ik ook maar iets vorder in het rein maken van mijn hart', zegt iemand. Ik zeg u: Behoed u voor moedeloosheid en ongelovigheid. Probeer juist veel meer na te gaan wat de oorzaak is dat u geen vorderingen meer maakt. Misschien is er iets begerenswaardigs waaraan uw hart te veel verkleefd is. Misschien is het u alleen te doen om reiniging van de *smet* van de zonde zonder dat u er voortdurend mee bezig bent om allereerst van de *schuld* ervan gereinigd te worden. Misschien is het u wel om reiniging te doen maar niet op een gelovige manier, zoals u in de preek hebt horen beschrijven. Misschien bent u niet werkzaam in uw gebeden. De ziel functioneert immers pas goed als ze al biddend geloof oefent, en als de oefening van het geloof er weer voor zorgt dat de ziel aanhoudt in het gebed. Kinderen van God, ik behoef u toch niet – naar ik hoop – ertoe op te wekken om u te reinigen. U scheidt hier behagen in als een duifje van Jezus – laat het dan ook gezien worden! We hebben u de weg van het geloof voorgehouden. Sta er dan naar om die geloofswerkzaamheden te verrichten; ze zullen van groot nut voor u zijn.

Laat dit u troosten dat God het op Zich genomen heeft om de tijd spoedig te laten aanbreken dat u volmaakt zult zijn in heiligheid en dan direct in heerlijkheid zult overgaan om God volmaakt te dienen tot in alle eeuwigheid. Dat zij zo!

AMEN